

VOX

CHRISTINA DALCHER

VOX

STILTE KAN OORVERDOVEND ZIJN

ISBN 978-90-225-8873-4
ISBN 978-94-023-1407-6 (e-book)
NUR 330

Oorspronkelijke titel: *VOX*
Vertaling: Anne Jongeling
Omslagontwerp: HQ, bewerkt door Baqup
Zetwerk: Mat-Zet bv, Soest

© 2018 Christina Dalcher
© 2019 Nederlandse vertaling Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*In memoriam Charlie Jones,
linguist, professor, vriend*

Als ze me zouden vertellen dat ik zowel de president als de Pure Beweging én die incompetente zak van een Morgan LeBron binnen een week tijd ten val zou kunnen brengen, zou ik ze niet geloven. Maar ik zou ze ook niet tegenspreken. Ik zou niets zeggen.

Ik ben inmiddels een vrouw van weinig woorden.

Vanavond bij het eten, voor ik mijn laatste lettergrepen van de dag uitspreek, steekt Patrick zijn hand uit en tikt op het zilverkleurige apparaatje om mijn linkerpols. Het is een lichte aanraking, alsof hij ook de pijn ervaart, of misschien herinnert hij me eraan stil te zijn tot de teller zichzelf om middernacht weer op nul zet. Dat is magie die plaatsvindt als ik lig te slapen, zodat ik dinsdag met een schone lei kan beginnen. Idem voor de teller van mijn dochter Sonia.

Mijn zoons hebben geen woordentellers.

Tijdens het eten gaat het gesprek zoals gewoonlijk over school.

Sonia zit ook op school, al verspilt ze er geen woorden aan hoe haar dag is verlopen. Tijdens het eten – een simpele stampot waarvan ik het recept uit mijn hoofd ken – stelt Patrick haar vragen over haar vorderingen in huishoudkunde, gym, en de nieuwe cursus Eenvoudig budgetteren. Is ze gehoorzaam in de klas? Zal ze dat semester hoge cijfers halen? Hij weet precies welke vragen hij moet stellen: niet lukraak, maar vragen die ze alleen knikkend of hoofdschuddend kan beantwoorden.

Ik kijk toe en luister, terwijl mijn nagels halvemaantjes in mijn handpalmen boren. Sonia knikt en trekt haar neus op als mijn jonge-

re tweeling, die het belang van ja/nee-vragen niet inziet, van hun zus wil weten hoe haar leraren zijn, wat er in de klas gebeurt, welke onderwerpen ze leuk vindt. Te veel open vragen. Ik weiger te denken dat ze het wel degelijk beseffen, dat ze haar op de proef stellen, de woorden uit haar willen wringen. Op hun elfde zouden ze immers oud en wijs genoeg moeten zijn. En ze hebben gezien wat er gebeurt als we te veel woorden gebruiken.

Sonia's onderlip trilt als ze haar broers beurtelings aankijkt; het roze puntje van haar tong drukt tegen de rand van haar tanden of tegen de ronding van haar volle onderlip, het deel van haar gezicht dat een eigen leven leidt en omkrult. Steven, mijn oudste zoon, steekt zijn hand uit en legt zijn wijsvinger op haar mond.

Ik kan ze ook vertellen wat ze willen weten: wat al het mansvolk vooraan in de klas weet. Het is eenrichtingsverkeer. Leraren praten. Leerlingen luisteren. Het zou me te veel woorden hebben gekost.

En ik heb er nog vijf over.

'Hoe gaat het met haar vocabulaire?' Patrick gebaart met zijn kin in mijn richting. Hij formuleert zijn vraag anders. 'Gaat ze vooruit?'

Ik haal mijn schouders op. Op haar zesde zou Sonia een leger van tienduizend lexemen moeten beheersen, individuele strijdkrachten die zich verzamelen en mobiliseren om aan de bevelen vanuit haar kleine, nog soepele hersens te gehoorzamen. Zou moeten, als de drie basisvaardigheden niet inmiddels tot één gereduceerd waren: eenvoudige rekenkunde. Per slot van rekening zal er op een dag van mijn dochter niet meer worden verwacht dan dat ze boodschappen doet en het huishouden runt als een toegewijde en plichtsgetrouwe echtgenote. Daarvoor moet je alleen een beetje kunnen rekenen, kennis van spellen is niet nodig. Of van literatuur. Of een stem te hebben.

'Jij bent de cognitieve linguïst,' zegt Patrick, terwijl hij de tafel afruimt en Steven opdraagt hem te helpen.

'Wás.'

'Bent.'

Ondanks mijn ervaring van een jaar rollen de extra woorden van mijn lippen voor ik ze kan tegenhouden. 'Nee. Niet. Meer.'

Patrick kijkt naar de teller die drie entiteiten aftelt. Ik voel van elk de druk als een omineus getrommel op mijn pols. 'Zo is het genoeg, Jean,' zegt hij.

De jongens wisselen ongeruste blikken uit, omdat ze de gevolgen kennen als de teller het quotum overschrijdt. Een, nul, nul. Het laatste woord van deze maandag bewaar ik voor mijn dochter. De fluis-tering, 'welterusten', is amper over mijn lippen gekomen of Patricks blik zoekt de mijne. Smekend.

Ik til haar op en breng haar naar bed. Ze is zwaarder geworden, al bijna te veel een meisje om nog gedragen te worden, en ik heb mijn beide armen nodig.

Sonia glimlacht naar me als ik haar instop. Zoals gewoonlijk is er geen verhaaltje voor het slapengaan, geen Dora op avontuur, geen Poeh of Knorretje, geen Pieter Konijn in de moestuin van meneer McGregor. Het is angstaanjagend wat ze als normaal heeft leren aanvaarden.

Ik neurie haar in slaap met een liedje over spotvogels en geitenbokjes en laat de tekst als verstilde beelden in mijn hoofd meedraaien.

Vanuit de deuropening kijkt Patrick toe. Zijn schouders, ooit sterk en breed, hangen mismoedig af en zijn voorhoofd is gegroefd. Alles aan hem lijkt naar beneden te wijzen.

2

N et als op andere avonden wikkel ik me in mijn lapjesdeken van onzichtbare woorden, ik stel me voor dat ik lees en laat mijn ogen over denkbeeldige bladzijden van Shakespeare dwalen. Als ik in een wilde bui ben, kies ik voor Dante in zijn oorspronkelijke, hoogdravende Italiaans. Er is door de eeuwen heen weinig aan Dantes taal veranderd, en vanavond ploeter ik me door een vergeten lexicon. Ik vraag me af hoe de Italiaanse vrouwen zich volgens de nieuwe orde zouden gedragen als ons landelijk beleid ooit internationaal wordt.

Misschien gaan ze dan nog meer met hun handen praten.

Maar de kans is klein dat onze ziekte de andere kant van de oceaan bereikt. Voor de tv een federaal monopolie werd, voor de tellers om onze polsen, volgde ik de actualiteiten op Al Jazeera, de BBC, de drie Italiaanse omroepen RAI, en praatprogramma's op andere zenders. Patrick, Steven en ik keken ernaar als de kinderen naar bed waren.

'Moet dat?' gromde Steven. Hij zat onderuitgezakt op zijn vaste stoel met in zijn ene hand een schaal popcorn en in de andere zijn mobiel.

Ik zette de tv harder. 'Nee, het moet niet. Maar het kan.' Wie had kunnen bedenken dat het kort daarna niet meer kon? Patrick had het al over kabelprivileges die aan een zijden draadje hingen. 'Niet iedereen kan dit zien, Steven.' Wat ik er niet bij zei: *Geniet ervan zolang het kan.*

Behalve dat er weinig te genieten viel.

Elk programma was van hetzelfde laken een pak. Ze lachten ons

stuk voor stuk uit. Al Jazeera noemde ons 'het Nieuwe Extremisme'. Ik had het grappig gevonden als ik hun gelijk niet had herkend. Britse politieke opinieleiders schudden hun hoofd, alsof ze wilden zeggen: *Gut o gut, die stomme yankees. Wat doen ze nu weer?* De Italiaanse experts, die door zwaar opgemaakte seksbommen in bikini werden aangekondigd, schreeuwden en spotten en schaterden.

Ze lachten ons uit. Ze zeiden dat we moesten dimmen voordat we straks allemaal kapjes en vormeloze lange gewaden droegen. Op een van de Italiaanse zenders zag ik een obscene sketch van twee als puritein verklede mannen die elkaar van achteren namen. Dachten ze echt op deze manier over de Verenigde Staten?

Ik weet het niet. Ik ben het land niet meer uit geweest sinds de geboorte van Sonia en nu kan ik het wel vergeten.

Onze paspoorten werden eerder ingenomen dan onze woorden.

Extra toelichting: sommige van onze paspoorten.

Ik ontdekte dat onder bijna banale omstandigheden. In december kwam ik erachter dat de paspoorten van Steven en de tweeling waren verlopen en ik diende online drie nieuwe aanvragen in. Sonia, die alleen een officiële geboorteakte en vaccinatieboekje had, had een ander formulier nodig.

Het verlengen van de passen voor de jongens was een fluitje van een cent, net zo vlot als die van Patrick en mij altijd waren doorgekomen. Tot ik op de link voor paspoortaanvragen klikte en naar een pagina werd geleid die ik niet eerder had gezien, met één enkele vraag: IS DE AANVRAAG VOOR MAN OF VROUW?

Ik wierp een zijdelingse blik op Sonia, die in mijn provisorische werkkamer op het tapijt met haar blokkendoos speelde, en vinkte het vierkantje aan naast VROUW.

'Rood!' riep ze, terwijl ze naar het scherm keek.

'Ja, meis,' zei ik. 'Rood. Heel goed. Of?'

'Pioen.'

'Nog beter.'

Ze voegde er uit eigen beweging aan toe: 'Vuur! Kers!'

'Wat knap van je, liefje. Ga zo door,' zei ik en met een klopje op haar rug zette ik een nieuwe blokkendoos op de grond.

Ik keek weer op het scherm en besepte dat Sonia de eerste keer gelijk had gehad. Het scherm was rood. Een bloedrood dat pijn deed aan je ogen.

Neem s.v.p. contact op met onderstaand nummer. U kunt ons ook een bericht sturen, zie aanvragen.overheid.org. Dank u!

Ik probeerde het nummer tig keer te bellen en uiteindelijk stuurde ik een bericht. Bijna twee weken later kreeg ik antwoord. Soort van. Nog eens anderhalve week later ontving ik een mailtje dat ik me bij de afdeling Paspoorten van de gemeente moest melden. Ik ging er met de geboorteakte van Sonia naartoe.

‘Kan ik u helpen, mevrouw?’ vroeg de medewerker achter de balie.

‘Ja, als u de paspoorten afwikkelt.’ Ik schoof het papierwerk door de gleuf in het loket.

De medewerker, die hooguit negentien was, pakte het aan, zei dat ik moest wachten en maakte aanstalten om te gaan, maar hij kwam toch nog even terug naar het loket. ‘O, ik heb uw paspoort nodig om een kopie te maken. Het is zo gebeurd.’

Ik kreeg te horen dat het paspoort van Sonia over een paar weken gereed was. Wat ze er niet bij vertelden, was dat het mijne ongeldig was verklaard.

Dat ontdekte ik pas veel later. En Sonia heeft het hare nooit gekregen.

In het begin wisten een aantal mensen te ontkomen. Ze staken de grens met Canada over of namen de boot naar Cuba, Mexico of de Cariben. Het duurde niet lang voor de overheid controleposten instelde en de muur die Californië, Arizona, New Mexico en Texas van Mexico scheidde stond er al, dus de uitstroom werd rap ingedamd.

‘Het kan niet zo zijn dat onze burgers, onze gezinnen, onze moeders en vaders op de vlucht slaan,’ zei de president in een van zijn vroegere redevoeringen.

Ik denk dat we nog weg hadden kunnen komen als Patrick en ik met zijn tweeën waren geweest. Maar met vier kinderen, van wie er

een nog zo jong dat ze wippend in haar kinderstoeltje ‘Canada!’ tegen de schildwachten had gekraaid: vergeet het maar.

Dus vanavond ben ik niet in een wilde bui, niet nu ik wederom moet concluderen dat we ons als makke schapen in eigen land tot gevangenen hebben laten knechten, niet nadat Patrick me in zijn armen nam en zei dat ik te lang bleef kauwen op hoe het ooit was.

Hoe het ooit was.

Zo was het ooit: we bleven tot laat op. We sliepen in het weekend uit en lazen eerst de krant voor we aan de karweitjes begonnen. We hadden borrels en etentjes en als het in de zomer mooi weer was zetten we de barbecue aan. We deden kaartspelletjes. Eerst de eenvoudige kinderdingen en later, toen de jongens oud genoeg waren om een vijf van een zes te onderscheiden, toepen en bridge.

Ik zocht in mijn eentje mijn vriendinnen op. ‘Kakelpraat’ noemde Patrick het als we uitgingen met de meiden, maar hij bedoelde dat niet onaardig. Het was gewoon mannentaal, dat hoorde erbij. Dat hield ik mezelf tenminste voor.

We gingen naar boekenclubs en naar koffiehuisen; in de wijnbar praatten we over politiek, later moest dat thuis in de kelder – onze variant van *Lolita lezen in Teheran*. Patrick vond het nooit erg als ik in mijn eentje wegging, hij maakte er wel eens grappen over. Tot er niets meer te lachen viel. We waren, in zijn woorden, de stemmen die niet tot zwijgen gebracht konden worden.

Maar goed, tot zover de standvastigheid van Patrick.

3

In de beginperiode, voor we doorhadden welke toekomst ons wachtte, was er een vrouw die in het oog sprong, een die luidruchtig van zich liet horen. Ze heette Jackie Juarez.

Ik denk liever niet aan Jackie, maar anderhalf jaar geleden, kort na de inauguratie, zit ik met de kinderen in de huiskamer en zeg 'sst' als ze te hard lachen, omdat Sonia een slaapje doet.

De vrouw op tv is hysterisch aan het krijsen, merkt Steven op als hij met drie schaaltes roomijs uit de keuken komt.

Hysterisch. Ik heb een hekel aan dat woord. 'Wat?' vraag ik.

'Vrouwen zijn psychische wrakken,' vervolgt hij. 'Dat is geen nieuws, ma. Je weet wat ze over hysterische vrouwen en doorgeslagen moeders zeggen.'

'Wat dan? En wie zegt dat?'

'Het kwam vandaag in de klas ter sprake. Een of andere vent beweert het, Cooke of zoiets.' Steven deelt de toetjes uit. 'Verdorie, niet alle schaaltes zijn gelijk. Ma, wil jij een kleine of een grote?'

'Een kleine.' Ik vecht sinds mijn laatste zwangerschap tegen de pondjes.

Hij rolt met zijn ogen.

'Wacht maar tot je veertig bent,' zeg ik. 'Dan weet je wat je stofwisseling kan aanrichten. En sinds wanneer lees jij Crooke? Ik wist niet dat *Beschrijving van het lichaam van de man* tegenwoordig verplichte pulp is op school.' Ik neem een lepel van de muizenportie ijs. 'Of verplichte literatuur voor je profiel.'

‘Het is nu religie voor je profiel, ma,’ zegt Steven. ‘Nou ja. Cooke, Crooke, wat is het verschil?’

‘Een r, knul.’ Ik draai me om naar de rabiate vrouw op tv.

Ze is vaker te zien, dan gaat ze bijvoorbeeld tekeer over ongelijke beloning en het glazen plafond, en zinspeelt op haar nieuwe boek. Er is er weer een op komst, met de onheilstitel *Ze beletten ons het spreken*, met als ondertitel: *Over het patriarchaat en je stem*. Op het omslag staat een rij felgekleurde poppen – Barbies, Kewpies, Raggedy Anns – die je met starre ogen aankijken en elke pop is gekneveld met zo’n akelige riem met een bal.

‘Jasses,’ zeg ik tegen Patrick.

‘Schromelijk overdreven, vind je ook niet?’ Hij kijkt iets te begerig naar mijn smeltende ijs. ‘Ga je dat nog opeten?’

Ik reik hem het schaalpje aan zonder mijn blik van de tv af te wenden. Iets aan die balkniveaus zit me dwars. Misschien zijn het de riemen. Het zwarte kruisvormige tuigje met de bloedrode stip in het midden dat dwars over hun gezicht is aangesnoerd. Ze lijken op van die hoofddoeken die alles behalve de ogen aan het zicht onttrekken. Misschien is dat het wel.

Jackie Juarez heeft nog zes andere boeken geschreven, met stuk voor stuk vlamme titels als *Kop dicht en af*, *Blootsvoets en zwanger: aldus het religieuze recht* en *De wandelende baarmoeder*, die favoriet is bij Patrick en Steven. Het artwork van die laatste is wanstaltig.

Nu tiert ze tegen de interviewer, die haar misschien beter geen ‘feminazi’ had kunnen noemen. ‘Weet je wat je overhoudt als je de feminist uit de feminazi haalt?’ Jackie wacht zijn antwoord niet af. ‘Nazi. Dat heb je dan. Nou tevreden?’

De interviewer is murw gebeukt.

Jackie negeert hem en richt haar zwaar opgemaakte ogen op de camera. Het is alsof ze het rechtstreeks tegen mij heeft. ‘Jullie hebben geen idee, meiden. Geen flauw idee. We zitten op een spekgladde helling richting prehistorie. Denk na. Denk na waar jij staat en waar je dochters zullen staan als het hof de klok terugdraait. Denk aan termen als “toestemming echtgenoot” en “zijn wil is wet”. Denk aan de dag dat je wakker wordt en beseft dat je nergens meer zeggenschap

over hebt.’ Na die laatste woorden klemt ze haar kaken stijf op elkaar.

Patrick geeft me een kus. ‘Ik moet vroeg uit de veren, schat. Ontbijtvergadering met de grote jongens, je weet wel waar. Truste.’

‘Truste, liefje.’

‘Ze moet haar medicijnen een keer innemen,’ zegt Steven met zijn blik op de tv. Hij heeft een zak Doritos op schoot en verbrijzelt er vijf tegelijk tussen zijn kiezen. De puberteit heeft zijn voordelen.

‘Roomijs en Doritos, jongen?’ zeg ik. ‘Kijk maar uit.’

‘Heldenvoer, ma. Zeg, mag ik wat anders opzetten? Dat wijf bezorgt me een wegtrekker.’

‘Ja, hoor.’ Ik geef hem de afstandsbediening en Jackie Juarez en haar tirade maken plaats voor *Duck Dynasty*.

‘Moet dat echt, Steve?’ Ik kijk naar de bebaarde, in schutkleuren gehesen eendenjagers die over politiek zwatelen.

‘Tering, ma, ze zijn hilarisch.’

‘Ze zijn niet goed snik. En let op je taal.’

‘Het is maar voor de lol, ma. Dat soort mensen bestaan niet eens.’

‘Ooit in Louisiana geweest?’ Ik pak de chips van zijn schoot. ‘Je vader heeft mijn ijs opgegeten.’

‘Mardi Gras twee jaar geleden. Moet ik me zorgen maken over je geheugen?’

‘New Orleans ligt niet in Louisiana.’

Misschien ook wel, bedenk ik. Als je erbij stilstaat, wat is dan het verschil tussen een provinciale proleet die mannen aanspoort met een jonge griet te trouwen en die rare traditie in New Orleans, waarbij bezopen kantoorklullers kralenkettingen gooien naar elke meid die haar tieten laat zien?

Waarschijnlijk weinig.

En zie de staat van het land in soundbites van vijf minuten: Jackie Juarez in haar mantelpakje en met klodders mascara die hel en verdoemenis preekt, en haat prekende proleten. Of misschien is het wel andersom. Die proleten werpen me vanaf het scherm tenminste geen beschuldigende blikken toe.

Steven heeft zijn tweede blikje cola opengetrokken en is aan zijn tweede schaal ijs bezig – correctie: hij lepelt het laatste restje recht-

streeks uit de bak – en wenst me dan ook welterusten. ‘Morgen proefwerk religieuze studie voor mijn profiel.’

Sinds wanneer waren tweedejaars al met hun profiel bezig? En waarom koos hij niets zinnigs, zoals biologie of geschiedenis? Ik vraag het aan hem.

‘Religieuze studie is nieuw. Iedereen krijgt het, ook de brugklas-sers. Volgens mij zit het vanaf volgend jaar bij het vaste lespakket.’ Hij loopt naar de keuken. ‘Nou ja, daardoor dus geen tijd voor biologie of geschiedenis.’

‘Wat houdt het in? Vergelijkende theologie? Daar kan ik voor een openbare school nog wel in meegaan.’

Hij komt terug met een brownie. Zijn slaapmutsje. ‘Nou nee, meer in de richting van christelijke filosofie. Goed, truste, ma. Je bent lief.’ Hij geeft me een kus op mijn wang en verdwijnt naar de gang.

Ik zoek de zender met Jackie Juarez weer op.

Ze is mooier in het echt, en het valt niet te zeggen of ze sinds de diploma-uitreiking is aangekomen of dat de camera er de spreekwoordelijke vijf kilo bij doet. Ondanks de professionele make-up en het dito kapsel ziet Jackie er moe uit, alsof twintig jaar razernij sporen op haar gezicht heeft achtergelaten.

Ik vermorzel nog een Dorito tussen mijn kiezen, lik de zoutige chemische troep van mijn vingers en zet de zak gauw weg.

Jackie kijkt me aan met kille blik; die ogen van haar zijn niet veranderd.

Ik zit niet op haar beschuldigingen te wachten. Twintig jaar geleden ook al niet, en ik herinner me de dag waarop het begon. De dag waarop het bergafwaarts ging met de vriendschap tussen mij en Jackie.

‘Je komt toch wel demonstreren, hè?’ Jackie stond zonder beha of make-up in de deuropening van mijn kamer, waar ik omringd door bibliotheekboeken over neurolinguïstiek languit op de grond lag.

‘Geen tijd. Druk.’

‘Godsamme, Jean, dit is veel belangrijker dan die stomme studie over afasie. Richt je toch eens op de mensen die er nog zijn!’

Ik keek op en hield mijn hoofd schuin als een onuitgesproken vraag.

‘Oké, oké.’ Ze hief haar handen. ‘Ze zijn er nog. Sorry. Ik wil alleen zeggen dat het ding met het Hooggerechtshof heel actueel is.’ Jackie had het altijd over ‘het ding’ als het over politiek ging: verkiezingen, kandidaatschappen, redevoeringen, alles. Dat gerechtsding. Dat speechding. Dat verkiezingsding. Ik werd er stapelgek van. Je zou denken dat een sociolinguïst meer aandacht had voor haar vocabulaire.

‘Nou ja, ik ga erheen,’ zei ze. ‘Je mag me bedanken als de Senaat straks de zetel van Grace Murray bevestigt. De enige vrouw, mocht het je interesseren.’ Ze begon weer over ‘die klootzakken van een vrouwenhaters bij de hoorcommissie twee jaar geleden’.

‘Dank je, Jackie.’ Ik kon mijn lach niet inhouden.

Zij lachte niet.

‘Juist.’ Ik schoof een schrijfblok opzij en stak het potlood in mijn paardenstaart. ‘Mag het wat minder? De neurowetenschap is geen kattenpis. We hebben professor Wu en die is genadeloos. Joe ligt eruit. Mark ligt eruit. Hannah ligt eruit. Die twee meiden uit New Delhi, die altijd arm in arm lopen en zo ongeveer hun kontafdruk op de stoelen in de studiezaal van de bieb hebben achtergelaten? Zij liggen er ook uit. We zitten niet elke dinsdag te keuvelen over woeste echtgenoten met tragische huisvrouwen of dat de sms-taal van jongeren de toekomst is.’

Jackie pakte een bibliotheekboek van mijn bed, sloeg het open en keek naar de titel boven aan de bladzijde. ‘*Etiologie van beroerte bij patiënten met afasie van Wernicke*. Spannend hoor, Jean.’ Ze liet het boek vallen en het belandde met een doffe plof op de spreij.

‘Dat is het zeker.’

‘Best. Blijf jij lekker hier in je laboratoriumbubbel terwijl de rest wel gaat.’ Jackie pakte het boek nogmaals op en krabbelde twee zinnen op de achterkant, waarna ze het weer neerlegde. ‘Voor het geval je heel even de tijd hebt om je senatoren te bellen, Bubbelseisje.’

‘Ik vind mijn bubbel prettig,’ zei ik. ‘En dat is een bibliotheekboek.’

Jackie zou nog onverschillig reageren als ze de steen van Rosetta met een spuitbus verf had bewerkt. ‘Ja, vast, jij en de rest van de blanke feministen. Ik hoop niet dat je bubbel ooit uiteenspat.’ Met die

woorden liep ze de deur uit, met een rits kleurige armbandjes om haar pols.

Toen ons huurcontract afliep, gaf Jackie aan het niet te willen verlengen. Ze zou met een paar andere meiden een flat in Adams Morgan betrekken.

‘Betere energie daar,’ zei ze. ‘Gefeliciteerd met je verjaardag, trouwens. Volgend jaar ben je een kwart eeuw. Marilyn Monroe zei het al: “Daar staat een meisje bij stil.” Hou je taai en bedenk wat je moet doen om je vrijheid te behouden.’

Ze liet een paar cadeautjes voor me achter met een duidelijke bedoeling: bubbelkauwgum met van die stomme cartoons op de verpakking, gewikkeld in bubbeltjesplastic, een fles roze badschuim met een plastic toverstokje aan de dop, een toiletreiniger die roze schuim produceerde, een flesje spumante uit Californië en een pakje met vijftientig ballonnen.

Ik dronk die avond de fles wijn leeg en kneep alle bubbeltjes in het plastic plat. De rest gooide ik in de vuilnisbak.

Ik heb Jackie nooit meer gesproken en op avonden als deze heb ik daar spijt van. Misschien waren de dingen anders gelopen: de verkiezingen, de nominaties, de bevestiging, de wettelijke bepalingen.

4

Soms schrijf ik onzichtbare letters op de palm van mijn hand. Waar Patrick en de jongens hun mond gebruiken, gebruik ik mijn vingers. Ik schreeuw, jank en vloek over 'hoe het ooit was', zoals Patrick het noemt.

Hoe de dingen nu zijn: we hebben een quotum van honderd woorden per dag. Mijn boeken, zelfs de oude exemplaren van Julia Child en – o, zoete ironie – het beduimelde, rood-wit geblokte *Huis en tuin* dat een vriendin me bij wijze van grap cadeau had gedaan toen ik trouwde, liggen achter gesloten kastdeuren zodat Sonia er niet bij kan. En ik dus ook niet. Patrick bewaart de sleutels die hij als een soort ballast meedraagt en wie weet is hij er daarom zo oud uit gaan zien.

Het zijn de kleine dingen die ik het meest mis: de potten met penen en potloden die door het hele huis stonden, tussen kookboeken in gepropte schrijfblokjes, de kleine lei naast het kruidenrekje voor de boodschappenlijst. Zelfs mijn oude koelkastmagneetjes, die Steven vroeger gebruikte om idiote Italiaans-Engelse zinnen van te brouwen, waar hij dubbel om lag. Weg, weg, weg. Net als mijn mailaccount.

Alles is weg.

Er zijn een paar onbenullige dingen hetzelfde gebleven. Ik rijd nog steeds auto, ik ga op dinsdag en vrijdag naar de buurtsuper, ik koop kleding en handtassen en ga eens per maand naar de kapper. Niet dat mijn haar nu anders zit, want ik zou te veel kostbare woorden verspillen om Stefano uit te leggen wat ik hier korter wil en daar hetzelfde

de. Mijn enige leesgenot betrek ik van reclameadvertenties voor de nieuwste energiedrankjes, de ingrediënten op het etiket van de toma-tenketchup en wasinstructies op kledinglabels: GEEN BLEEK.

Buitengewoon enerverend allemaal.

Op zondag gaan we met de kinderen naar de film en we kopen popcorn, frisdrank en kleine rechthoekige doosjes met chocola die je nergens anders kunt krijgen dan in de bios. Sonia moet altijd lachen om de tekenfilms die worden vertoond terwijl de zaal volloopt. De films bezorgen me afleiding, het is de enige keer dat ik vrouwen on-bevangen en zonder restricties kan horen praten. Actrices krijgen dispensatie voor hun werk. Hun tekst is, uiteraard, geschreven door mannen.

In de eerste maanden waagde ik het af en toe nog een blik in een boek te werpen, ik krabbelde een berichtje op een doos ontbijtgra-nen, een lief woordje voor Patrick op de spiegel in de badkamer. Ik had goede redenen, verdraaid goede zelfs – ‘denk niet aan ze, Jean, denk niet aan de vrouwen die je in de supermarkt zag’ – om binnens-huis dingen schriftelijk bij te houden. Tot Sonia op een ochtend bin-nenkwam en me betrapte met de lippenstift. ‘Letters! Stout!’ riep ze.

Vanaf dat moment beperkte ik me tot communicatie in mijn ge-dachten, ik schreef hooguit ’s avonds nog wat voor Patrick, als de kinderen al op bed lagen. Maar gezien hoe Steven zich nu heeft ont-wikkeld, durf ik dat niet meer te riskeren.

Patrick zit met de jongens op de veranda vlak bij het raam waar ik sta. Ze hebben het over school, politiek, actualiteiten, terwijl de kre-kels in het donker rondom onze bungalow tsjirpen. Ze zijn luidruch-tig, zowel mijn zoons als de krekels. Oorverdovend.

Mijn eigen woorden kaatsen door mijn hoofd terwijl ik naar ze luister, en komen via een diepe, betekenisloze zucht naar buiten. Ik kan alleen maar denken aan wat Jackie als laatste tegen me zei: *Be-denken wat je moet doen om je vrijheid te behouden.*

Nou, iets méér doen dan geen ruk uitvoeren lijkt me een prima begin.

5

Dit alles is niet Patricks schuld, hou ik mezelf vanavond voor. Hij probeerde in eerste instantie tegen te stribbelen toen de aanzet van de plannen in het ovale blauwe kantoor van het witte gebouw aan Pennsylvania Avenue werden gelanceerd. Dat weet ik van hem. De opgelaten blik in zijn ogen sprak boekdelen, maar Patrick was niet iemand die met zijn vuist op tafel sloeg.

En Patrick was ook niet de man die Sam Myers bij de laatste verkiezing karrenvrachten aan stemmen bezorgde, dezelfde man die hem bij de herverkiezing nog meer stemmen beloofde. De man die Jackie jaren geleden al Sint Carl noemde.

De president hoefde alleen maar te luisteren, instructies op te volgen en rotzooi te ondertekenen; een bescheiden prijs voor een achtjarige termijn als de machtigste man ter wereld. Maar tegen de tijd dat hij werd gekozen, viel er niet veel meer te ondertekenen. Alle duivelse detail waren al uitgewerkt.

De regio die bekendstond als de Bible Belt, een lus van zuidelijke staten waar godsdienst de boventoon voerde, breidde zich op een zeker moment uit. De lus werd een korset dat het hele land begon in te snoeren, terwijl democratische utopieën als Californië, New England, de noordwestelijke staten, DC, de zuidelijke streken van Texas en Florida de dans leken te ontspringen. Tot ook daar het feest was afgelopen en het hele land, tot en met Hawaii aan toe, stijf in het keurslijf zat.

En we zagen het niet aankomen.

Vrouwen als Jackie wel. Ze leidde zelfs een protestmars van de tienkoppige groep Atheïsten voor Anarchie, die brullend over de campus liepen: ‘Nu Alabama, morgen Vermont!’ en: ‘Niet jouw lichaam – een puur lichaam!’ Het interesseerde haar geen zak dat mensen haar uitlachten.

‘Let maar op, Jeanie,’ zei ze tegen mij. ‘Vorig jaar zaten er nog eenentwintig vrouwen in de Senaat. Nu zijn er nog maar vijftien van ons in dat heiligdom.’ Ze telde ze af op haar vingers. ‘West Virginia: niet herkozen. Iowa: niet herkozen. North Dakota: niet herkozen. Missouri, Minnesota en Arkansas hebben zich om niet nader genoemde redenen teruggetrokken. In een mum van tijd van eenentwintig naar vijftien procent vertegenwoordiging. En volgens de geruchtenmachine neigen Nebraska en Wisconsin naar kandidaten die, ik citeer, “het beste met het land voorhebben”.’

Voor ik haar kon tegenhouden, somde ze de getallen voor het Huis van Afgevaardigden op. ‘Van negentien naar tien procent, en dat is alleen vanwege Californië, New York en Florida.’ Jackie zweeg om te kijken of ik wel luisterde. ‘Texas? Verloren. Ohio? Verloren. Alle zuidelijke staten? Hatsekidee, weggewaaid, *Gone with the Wind*. Godverju. En denk jij dat dit een of andere oprisping is? Na de volgende termijn zijn we terug op het niveau van de jaren negentig. Nog eens de helft en we zitten in de donkere periode van de jaren zeventig.’

‘Jackie, doe niet zo hysterisch.’

Ze schoot haar woorden als pijlen op me af. ‘Nou, íemand kan maar beter hysterisch zijn.’

Het ergste was dat Jackie het mis had. Het deel vrouwelijke congresleden zakte niet van twintig naar vijf procent. Na vijftien jaar zaten we op bijna nul.

Bij de laatste verkiezing kwam Jackies voorspelling over de terugval naar de jaren negentig uit – dat wil zeggen, de jaren negentig van de negentiende eeuw. Het Congres was zo divers als een schaalkje roomijs en de laatste twee vrouwen werden als de wiedeweerga vervangen door mannen, die, zoals Jackie had gezegd, ‘het beste met het land voorhadden’.

De Bible Belt was opgerukt en uitgegroeid tot een harnas. Bij har-

nassen horen ijzeren vuisten, en ook op dat punt leek Jackie een helderziende.

‘Wacht maar af, Jeanie,’ zei ze toen we goedkope kruidnagelsigaretten zaten te roken voor het enige raam dat onze flat rijk was. Ze wees naar de jongeren die keurig in het gelid marcheerden in rijen van vijf. ‘Zie je die kadetten?’

‘Ja.’ Ik blies een lange rookpluim uit en hield de lysol paraat voor het geval de huisbazin kwam gluren. ‘En?’

‘Vijftien procent is een soort van baptist. Twintig procent is katholiek, rooms. Bijna een vijfde is niet-denominaal christen, wat dat ook moge betekenen.’ Ze blies een paar rookkringetjes uit en keek ze na.

‘Nou en? Dat betekent dat de helft agnost is, of zoiets.’

Jackie schoot in de lach. ‘Ben je gestoord? Ik heb de mormonen, methodisten, lutheranen of de Christenconferentie van de Tiogarivier nog niet opgenoemd.’

‘Tioga wat? Hoeveel zijn er daar dan van?’

‘Een. En volgens mij zit hij bij de luchtmacht.’

Nu was het mijn beurt om te lachen. Ik nam nog een flinke hijs, drukte de peuk uit en besprenkelde mezelf met lysol. ‘Dat valt dan weer mee.’

‘Hij wel. Maar de anderen... Hun organisatie is steil religieus.’ Jackie leunde uit het raam om de marcherende jongeren beter te kunnen zien. ‘En het zijn voornamelijk mannen. Conservatieve mannen die hun God en hun land aanbidden.’ Ze zuchtte. ‘Vrouwen minder.’

‘Doe niet zo raar,’ zei ik. Ze blakerde haar longen met een nieuwe sigaret. ‘Ze haten vrouwen niet.’

‘Jij moet echt vaker naar buiten, meid. Waar wordt er het meest bijgetekend? Hint: niet in New England. Dat daar is de oude stempel.’

‘Nou en?’ Ik maakte haar razend, dat wist ik, maar ik zag het verband niet.

‘Dat betekent conservatief, dat bedoel ik. Blanke mannen. Hetero.’ Jackie drukte de half opgerookte sigaret uit, stopte de peuk in een plastic zakje en draaide zich naar me om. Ze sloeg haar armen over elkaar. ‘Bij wie zit de meeste woede? In ons land?’